

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE CULTURA I PATRIMONI

1482

Acord de declaració com a Bé d'Interès Cultural, amb categoria de lloc etnològic, del conjunt de les barraques (escars) i els Molls de Portocolom (Felanitx)

El Ple del Consell de Mallorca en sessió de dia 14 de desembre de 2023, va adoptar el següent acord (modificat per l'acord del Ple del Consell de Mallorca de dia 8 de febrer de 2024, de correcció d'errada material en la planimetria):

"FETS

1.- En data 03/05/2022 la Comissió Insular de Patrimoni Històric de Mallorca va acordar la incoació de l'expedient de declaració com a Bé d'Interès Cultural amb la categoria de Lloc d'Interès Etnològic del conjunt de les barraques (escars) i els molls de Portocolom (Felanitx), amb la delimitació del Bé i de l'entorn de protecció que figura a l'informe tècnic de dia 26 d'abril de 2022, que serví de base per a la incoació.

Aquest acord fou publicat al BOIB núm. 63, de 14/05/2022 i al BOE núm. 123, de 24/05/2022.

2.- En compliment d'allò que determina l'article 9 punt 3 de la Llei 12/1998 de 21 de desembre del Patrimoni Històric de les Illes Balears, es va donar audiència als interessats per un termini de quinze dies hàbils.

3.- En compliment d'allò que determina l'article 9 punt 3 de la Llei 12/1998 de 21 de desembre del Patrimoni Històric de les Illes Balears, es publicà al BOIB núm. 60, de 11/05/2023 l'obertura del tràmit d'informació pública d'un mes.

4.- Tal i com estableix l'article 9.1.a) de la Llei 12/1998 de 21 de desembre del Patrimoni Històric de les Illes Balears, a l'expedient consta informe favorable d'una de les institucions consultives previstes a l'article 96 d'aquesta Llei, en concret, informe de la Universitat de les Illes Balears de 15/11/2022.

Fonaments de dret

Primer.- En el nucli de Portocolom hi trobem un conjunt urbà configurat per molls i barraques, el qual conforma una imatge pràcticament intacta de port de costa de l'època anterior al desenvolupament turístic, que mereix una especial conservació, pel seu valor etnològic, històric i arquitectònic.

A tal efecte, l'article 5 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears estableix que *tendran la consideració de béns d'interès cultural els béns mobles i immobles més rellevants del patrimoni històric de les Illes Balears que pel seu valor singular es declarin com a tals de forma individualitzada.*

Segon.- L'article 10 de la Llei 12/1998 regula que l'acord de declaració s'haurà d'adoptar pel Ple del Consell de Mallorca.

Tercer.- L'expedient s'ha tramitat d'acord amb els articles 7 i següents de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears.

Quart.- Prèvia proposta favorable de la Ponència Tècnica de Patrimoni Històric, la Comissió Insular de Patrimoni Històric de 21 de novembre de 2023 va acordar elevar proposta de declaració com a Bé d'Interès Cultural amb la categoria de Lloc d'Interès Etnològic del monestir, el conjunt de les barraques (escars) i els molls de Portocolom, terme municipal de Felanitx.

Cinquè.- D'acord amb el Reglament Orgànic del Consell Insular de Mallorca, aprovat pel Ple de dia 12 d'abril de 2018, amb correcció d'errades materials aprovades pel Ple de 12 de juliol de 2018 (BOIB núm. 89, de 19/07/2018).

Atès l'exposat, es formula la següent

Acord

1.-Declarar Bé d'Interès Cultural, amb la categoria de Lloc d'Interès Etnològic, el conjunt de les barraques (escars) i els molls de Portocolom (Felanitx), amb la delimitació de BIC i de l'entorn de protecció que figura a la documentació adjunta, que figura a l'informe tècnic de dia 14 de setembre de 2023, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

II.- Els efectes d'aquest acord són els que genèricament s'estableixen a la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears i la normativa concordant.

III.- Notificar aquesta acord als interessats, a l'Ajuntament de Felanitx i al Govern de les Illes Balears.

IV.- Publicar aquest acord al Butlletí Oficial de les Illes Balears i al Butlletí Oficial de Estat i anotar-ho al Registre Insular de Béns d'Interès Cultural de Mallorca i comunicar-ho a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears perquè procedeixi a la seva anotació al Registre de Béns d'Interès Cultural de les Illes Balears i a la vegada comunicui al Registre General de Béns d'Interès Cultural de l'Estat les inscripcions i anotacions que es realitzin.”

Palma, a data de la signatura digital (15 de febrer de 2024)

La vicepresidenta primera i consellera executiva de Cultura i Patrimoni

Antònia Roca Bellinfante

ANNEX I

S'adjunta com annex l'informe proposta de 14 de setembre de 2023.

La iniciació del present expedient respon a la sol·licitud realitzada per diverses entitats i particulars de declarar Bé d'Interès Cultural el conjunt dels molls de la Duana i el conjunt d'escars de Portocolom, situats al municipi de Felanitx:

- En data de 8 de setembre de 2020, amb registre general núm. 31401 va tenir entrada al Consell Insular de Mallorca, remesa per Pere Marc Montserrat Calvo, sol·licitud d'incoació de declaració de Bé d'Interès Cultural, amb categoria de Lloc d'interès etnològic, a favor de les barraques de Portocolom.
- En data 23 de febrer de 2021, amb registre general núm. 3223 va tenir entrada al Consell Insular de Mallorca, remesa per l'Associació per a la Revitalització dels Centres Antics (ARCA), sol·licitud d'incoació de declaració de Bé d'Interès Cultural o, alternativament, Bé Catalogat, a favor del llogaret de Portocolom i el Moll.
- En data 19 de març de 2021, amb registre general núm. 7982 va tenir entrada al Consell Insular de Mallorca, remesa per Unides Podem-Felanitx i Bloc per Felanitx, sol·licitud d'incoació de declaració de Bé d'Interès Cultural, a favor dels conjunt de molls, rampes i escales de la Duana de Portocolom, situats al municipi de Felanitx.
- En data 19 de març de 2021, amb registre general núm. 7993 va tenir entrada al Consell Insular de Mallorca, remesa per ARCA, sol·licitud d'incoació de declaració de Bé d'Interès Cultural, a favor dels molls de Sa Duana de Portocolom, situats al municipi de Felanitx.
- En data 5 d'octubre de 2021, amb registre general núm. 41172 va tenir entrada al Consell Insular de Mallorca, remesa per una sèrie d'entitats: l'Associació ARCA, la plataforma Salvem Portocolom, el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB), l'associació Terraferida, el Gremi de margers de Mallorca, l'associació d'Amics dels Clossos de Can Gaià i l'associació Més que Pedra, sol·licitud d'incoació de declaració de Bé d'Interès Cultural, amb categoria de Monument, a favor dels molls de la Duana de Portocolom.

Aquest informe s'ha redactat a partir de la consulta de la bibliografia especialitzada així com de la informació següent:

- L'informe elaborat per José Luis Medina Ferrer, titulat en Arquitectura Tècnica, que va treballar a l'equip tècnic del Servei de Patrimoni Històric del Consell Insular de Mallorca des de desembre de 2020 a abril de 2021 dins el programa SOIB-Joves Qualificats.
- “Memòria justificativa Declaració BIC del conjunt de molls, rampes i escales de la Duna de Portocolom (Felanitx)” elaborat per Caterina Ramon Bordoi, Tècnic del Museu de Mallorca. (Aportat per Caterina Ramón Bordoi en data 19/03/2021 NRGE: 7982/2021)
- “Memòria justificativa de la petició de bé d'interès cultural amb la categoria de monument dels molls de la Duana de Portocolom, Felanitx”, elaborat per Josep Massot Tejedro (Arca), Lluc Mir Anguera (Gremi de Margers de Mallorca), Pere Bennasar i membres dels Amics dels Closos de Can Gaià. (Aportat per Associació per la revitalització dels centres antics, en data 19/03/2021 NRGE: 7993/2021)
- Informe elaborat per el Gremi de Margers de Mallorca “Moll de sa Duana, Porto Colom”. (Aportat per Caterina Ramon Bordoi en data 19/03/2021 NRGE: 7982/2021)

Protecció existent

Les barraques de Portocolom es troben incloses en el Catàleg de protecció del patrimoni històric del municipi de Felanitx, aprovat definitivament amb prescripcions en data de 17 de juny de 2016 i publicat al BOIB Núm. 78 en data 21 de juny de 2016, en la categoria d'enginyeria civil i bens etnològics, respectivament.

Al moll de sa Duana li correspon la fitxa PC-P-03 i disposa de grau de protecció 2, Parcial. A Les barraques queden recollides en diverses fitxes entre la PC-C-01 i la PC-C-06, disposant de grau de protecció 1, Integral.

Al Catàleg també s'hi inclouen una sèrie d'edificis i de carrers del nucli urbà antic. Els carrers, que tenen com a grau de protecció la de Bé d'Interès Paisatgístic i Ambiental, són els següents: carrer de Cristòfol Colom (PC-C-07), carrer dels Pescadors (PC-C-08), carrer de la Mar (PC-C-09), carrer de Llevant (PC-C-10) i carrer del Carme (PC-C-11).

Els valors ambientals de la zona han estat reconeguts pel Govern mitjançant la figura LIC (Lloc d'Interès Comunitari).

1. INTRODUCCIÓ

Portocolom està ubicat al sud-est de l'illa de Mallorca i n'és un dels pocs ports naturals, el més abrigat i gran de tota la costa occidental. A més, destaca per la seva rellevància històrica, social i econòmica, amb un moment àlgid a finals dels anys 90 del segle XIX.

En el nucli de Portocolom hi trobem un conjunt urbà configurat per molls i barraques, el qual conforma una imatge pràcticament intacta de port de costa de l'època anterior al desenvolupament turístic, que mereix una especial conservació, pel seu valor etnològic, històric i arquitectònic.

Aquest expedient es pot emmarcar dins la línia d'actuació del Servei de Patrimoni Històric, que presenta continuïtat durant el transcurs dels anys, consistent en anar duent a terme la protecció d'escars dels diferents indrets de l'illa de Mallorca, trobant-se ja protegits un total de 66 escars, concentrats als municipis de Santanyi (44), Lluçmajor (14), Campos (7) i Pollença (1).

Per altra banda, s'estan duent a terme tasques preparatòries per tal de conèixer els escars existents a tots els municipis de l'illa i valorar la pertinença de iniciar expedients de protecció dels mateixos.

2. FITXA TÈCNICA

Denominació: Barraques i molls de Portocolom

Emplaçament: Portocolom

Municipi: Felanitx

Cronologia: Barraques: finals del segle XIX i principis del segle XX fins a la dècada de 1940

Moll de la Duana: finals del s. XIX – principis del s. XX

Usos: Relacionats amb la mar (refugi d'embarcacions, moll, etc.)

Protecció existent: Catàleg municipal de Felanitx, aprovat definitivament en data de 17 de juny de 2016 i publicat al BOIB Núm. 78 el 21 de juny de 2016.

3. MEMÒRIA HISTÒRICA

3.1. El nucli antic de Portocolom

El topònim Portocolom apareix documentat per primera vegada el 1242 amb el nom de Portu Columi i, ja al segle XIV, amb el de Porto Colom. Etimològicament, deriva del llatí “portu columbi”, que significa “port el colom”.

A causa del perill d'invasions costaneres, la zona del port fou poc habitada al llarg de la història. No obstant això, la troballa d'àmfores en els jaciments subaquàtics fa pensar que el port ja era visitat per embarcacions en època romana. Les condicions naturals com a port arrecerat afavoriren que, puntualment, fos utilitzat com a base o refugi per diferents naus en temps de guerra. L'activitat comercial també hi era present, al menys està documentat el comerç d'exportació i importació de blat durant els segles XIV i XV, però segurament fou una activitat intermitent. Des del segle XIV també està documentat el contraban.

El vertader desenvolupament com a port comercial i la creació del nucli urbà s'ha de vincular a l'expansió vitícola del segle XIX, tot i que ja havia començat al segle XVIII.

La formació com a nucli urbanístic data de la segona meitat del segle XIX, atès que durant la primera meitat del segle XIX només hi vivien unes sis famílies i un destacament de soldats, ubicat a la Bateria. L'Ajuntament republicà de 1873 intentà crear un nucli de població per fomentar el comerç, projecte que quedà aturat momentàniament pel canvi de règim. El 1876, a iniciativa de Joan Alou, s'aprovà el projecte d'urbanització de la zona de la Capella, a la vorera oriental, amb l'excusa de crear una colònia agrícola. D'aquesta manera, apareixia el primer nucli urbà al voltant de l'oratori, que ja existia des de 1808. El traçat actual dels carrers d'aquesta zona correspon al plànol primigeni. El 1880, Pere Ordines, propietari de la possessió de s'Horta, sol·licità la urbanització de la zona de la Duana - on ja hi havia alguns edificis - i ben aviat també hi sorgí una agrupació de cases. Això no obstant, a Portocolom realment no es va crear una colònia agrícola, sinó d'estiueig ja que la majoria d'habitatges estaven deshabitats la major part de l'any, excepte algunes poques cases de pescadors. El creixement urbanístic de Portocolom s'aturà un poc arrel de la crisi de finals del segle XIX, però entrat el segle XX seguí augmentant de manera lenta, però amb una certa població estable, fet que propicià que el 1935 s'inaugurés una escola pública. Això no obstant, l'increment de Portocolom al llarg del segle XX va ser menor que en altres nuclis costaners. Sobre la base de la colonització del XIX, els habitatges d'estiueig varen anar regularitzant-se i completant la trama urbana; a més d'estendre's vers espais més oberts a les ribes de ponent, primer al costat de les construccions antigues i, més tard, contornant la cala fins arribar a la Bateria. A partir de la dècada de 1960, amb l'arribada del turisme, es produí un boom urbanístic i es començà la construcció de diverses urbanitzacions.

3.2. Els escars (barraques)

Els refugis de barques a les Balears

A les Balears, disposar de costa ha permès l'activitat pesquera des de temps remots. Fins al segle XVIII la costa de les Illes ha estat un entorn hostil per a la residència humana, a causa de la inseguretat pels atacs pirates i corsaris, entre d'altres motius. De fet, excepte les corresponents ciutats portuàries de les diverses illes, no es desenvoluparen gaires nuclis de població prop de la costa. Tant les viles dels municipis costaners com les cases rurals de la zona cercaven refugi cap a l'interior.

No és fins ben avançat el segle XIX quan es produeix tota una sèrie de fenòmens socioeconòmics i culturals que fan que es desenvolupin nuclis de població i cases isolades properes al litoral. Cal destacar la creació de diverses colònies agrícoles i marineres, així com el desenvolupament de nuclis portuaris. A més, cal afegir-hi el costum creixent d'acudir a la costa com a esplai.

En tot cas, des de fa segles, la pesca motivà la construcció de refugis per guardar les barques i altres ormejos propis d'aquesta activitat, així com sovint per a aixopluc dels pescadors. Alguns casos ja estan documentats a finals de l'edat mitjana. Aquests refugis, coneguts com a escars, alcoves o barraques (Mallorca), casetes de barca (Menorca) o varadors (Pitiüses), apareixen solitaris a moltes cales i petits ports naturals. En ocasions, l'habitable del pescador es disposava a un costat o damunt.

D'altra banda, especialment des de finals del XIX, en proliferar a la costa els habitatges unifamiliars, moltes famílies construïren un refugi de barca proper a la residència o, fins i tot, l'integraren a la planta del mateix edifici. Deixant de banda aquells que queden integrant o adossats a una casa, els altres resten quasi sempre a la línia de costa. Poden aparèixer aïllats o adossats un als altres formant alineacions. A vegades estan completament exempts i d'altres adossats als penya-segats, fins i tot totalment o parcialment excavats a la roca. A Mallorca, entre els molts exemples d'agrupacions interessants, podem destacar: Portocolom (Felanitx), s'Estalella (Llucmajor), s'Estaca (Valldemossa), s'Almonia (Felanitx) o el Port des Canonge (Banyalbufar).

Les barraques de Portocolom

Les casetes per guardar les barques i els bots s'anomenen barraques, a Felanitx; alcoves, al Port des Canonge, i escars, a la resta de Mallorca. La majoria es varen construir a la mateixa vorera de la mar, moltes vegades aprofitant enfonys i coves a les roques.

Les primeres construccions de barraques a Portocolom daten del final del segle XIX i principis del segle XX, i s'anaren construint fins a la dècada de 1940.

Es tracta d'un conjunt de 186 escars repartits en sis grups: sa Bassa Nova 1 (14), sa Bassa Nova 2 (51), carrer dels Tamarells (8), carrer de la Mar (16), es Riueto (90) i es Babo (7).

Les barraques més antigues són les des Riueto. Aquestes foren les primeres en construir-se perquè en aquell indret, en el barri anomenat la Capella, sorgí un dels nuclis primitius de població de Portocolom. Tot i això, per la seva tipologia, la més antiga podria ser la Barraca d'en Capó, que es troba al començament de la zona des Babo.

Es Riueto és el nom que rep la part més estreta de Portocolom, que s'endinsa més cap a la terra. Devers els anys trenta del segle XX, només hi havia la meitat de les 90 barraques actuals des Riueto.

Aquestes barraques inicials sorgiren com a habitacions petites, construïdes damunt les roques, que estan prop de la mar, amb l'objectiu de resguardar-hi els vaixells petits dels felanitxers que anaven a estiuar a Portocolom.

Algunes d'aquestes barraques arriben fins a l'aigua i formen una petita cavitat de volta de canó, tancada amb una porta o una barrera de fusta, davant la qual es construeix un mollet per tenir-hi amarrada la barca.

La concessió original de les barraques data dels anys 60 del segle passat. Al juliol de 1988 entra en vigor la Llei 22/1988 de Costes, i en 2014 l'RD 876/2014, de 10 d'octubre, el Reglament de la Llei de Costes. En aquest reglament, s'establia, igual que en la conseqüent Llei 10/2005, de 21 de juny, de Ports de les Illes Balears, que les concessions vigents atorgades amb anterioritat a l'entrada en vigor de la Llei de Costes vencerien en un termini màxim de 30 anys. Per tant, les concessions van quedar extingides a partir de juliol de 2018. Donat que la gestió del Domini Portuari, i per tant de les concessions en ell incloses, va ser transferit a la Comunitat Autònoma, és aquesta última qui pot decidir sobre la continuïtat de les obres i instal·lacions situades en aquest Domini.

3.3. El moll de sa Duana, construcció i actualitat

Després de segles d'abandonament, el 1797, es feren les primeres gestions per rehabilitar el port. El primer moll de Portocolom del segle XIX data de 1828. Es tractava d'un moll modest, construït a instàncies de l'Ajuntament. El 1834, es va començar el camí de Felanitx, el camí de la Mar, enllestint el 1843. El 1851, gràcies a la intervenció de la família Vica, fou concedida l'habilitació per embarcar gra, líquids i llegum. El 1853 fou elevat a la categoria oficial de port i, una Reial Ordre de 1854, ordenà la construcció de la duana, que anà a càrrec del municipi i, el 15 de març de l'any següent, el port fou obert al comerç. El 1884, fundada ja la colònia, es va aconseguir permís per importar alguns productes (llegum, gra, fusta per a boteria, etc.). A causa d'aquest moviment comercial, prèviament s'havia dragat un canal de 4 o 5 m, sa Fonera, des de la boca vers el nord-oest, executat entre 1880 i 1882. Entretant, el tràfic ramader havia assolit una certa importància.

L'obertura dels mercats francesos va oferir la conjuntura òptima a un port que no destacava per la seva importància geo-econòmica. A partir de 1879 es quadruplicà de cop el comerç de vi i l'arqueig brut dels vaixells dedicats al tràfic vinater augmentà de manera parabòlica. El comerç del vi amb Sete i Niça emprava vaixells encara més grossos. Entretant, la fil·loxera havia envaït tots els dominis continentals i les àrees insulars s'aprofitaren d'aquest endarreriment. El tonatge anà en augment durant els primers anys d'aquest segon període i el quinquenni de 1883-1887 probablement degué ser el període comercial més interessant. El 8 de juny de 1883, Portocolom és declarat port d'interès general de segon ordre - classificació que perdrà per R.O. Del 4 d'agost de 1926, passant a tenir la classificació de port de refugi.

L'espigó, els molls de la Duana i les rampes empedrades per carregar bocois de vi foren construïts l'any 1890, encara que el projecte sembla que és molt anterior. Part de les pedres per a la seva construcció provenien de les Navetes dels Closos de Can Gaià. Aquestes construccions representen un testimoni de la importància que va tenir Portocolom com a port comercial al segle XIX. De fet, fou el port més important de Llevant i un dels més importants de Mallorca, fins i tot, capdavanter en el referent a l'exportació de vi. L'any 1890 coincideix amb la màxima pujada del tràfic del vi; però, amb l'arribada de la fil·loxera a la illa, dos anys després, va quedar tallat de socarrel i, des de llavors, el trànsit comercial no fou mai el mateix.

Paradoxalment, el declivi comercial del port durant el segle XX feu que es preservessin els Molls de la Duana. De fet, d'aquests molls, únicament s'emprà per trànsit de mercaderies de cabotatge el Moll Comercial, emplaçat al lloc del primitiu moll de 1828, el qual fou ampliat els anys 1947 i 1948 en uns 40 metres. Amb aquesta ampliació del moll comercial, popularment els molls de la Duana es passaren a denominar com a "Molls vells" de la Duana.

De les activitats realitzades al moll, a part de les esmentades, destinades a la descarrega i embarcament de les botes de vi, també s'han de destacar les tasques de mestre d'aixa realitzades al moll. A més de les d'amarrament d'embarcacions de pesca, com ho feu durant un temps la reconeguda "Balear", i les encara actuals tasques de reparació de xarxes i altres estris que es realitzen els pescadors damunt l'empedrat.

El conjunt de dies, escales, rampes, varadors i norais de pedra originals que formen el port i que encara avui s'utilitzen constitueix un dels patrimonis de l'obra civil de finals de segle XIX més importants i ben conservats de l'illa. Els mariners usen aquest espai per a desplegar i reparar bous i xarxes i preparar ormejos de pesca. Un ús que ha estat sempre compatible amb l'ús públic i de visitants.

4. MEMÒRIA DESCRIPTIVA

4.1. Descripció del nucli antic

El nucli antic de Portocolom està configurat per edificacions de planta baixa o planta baixa i un pis, d'arquitectura senzilla tradicional, construïdes entre les acaballes del segle XIX i els inicis del segle XX i amb incorporacions durant tot el segle XX fins a l'actualitat.

Es tracta d'arquitectura residencial, destinada a l'estiuar, molt lligada amb la mar.

Presenta un assentament en tram rectangular amb un viari orientant de nord-oest a sud-est i les seves perpendiculars.

Cal destacar la tipologia de cases amb llotja al primer pis, ubicades als carrers dels Pescadors, de Llevant i de la Mar. Realitzades entre finals del segle XIX i principis del XX, destaquen especialment per les façanes que miren al mar, perquè la majoria són cases que comuniquen a dos carrers. La majoria presenten la planta baixa folrada de pedra amb un ample portal amb arc escarser, destinat antigament a amarrador de barques o a barraca.

Les cases del carrer de Cristòfol Colom es caracteritzen per les obertures de grans dimensions de la planta baixa, que originàriament donaven accés a magatzems per ús comercial relacionat amb el transport portuari.

4.2 Descripció de les barraques

Els escars o barraques són unes construccions senzilles agrupades destinades a arrecegar les embarcacions tradicionals menors, especialment, llauts, gussis, pasteres, bots coberts i descoberts i llanxes felanitxeres. Es tracta d'un espai de planta rectangular, sense compartimentar, destinat a l'aixopluc d'una sola barca.

Quant a l'estructura, majoritàriament existeixen dues tipologies: les barraques amb volta de canó i les barraques de forjat pla. Les barraques de coberta realitzada amb volta de canó d'arc escarser es distingeixen segons els material de construcció, trobant-se principalment les de formigó, les de marès i les de peces ceràmiques, de maó foradat principalment. Les de forjat unidireccional són de formigó ciclopi, un tipus de formigó que porta blocs grans de pedra a l'interior de la massa, amb poca quantitat de ciment i de dubtosa qualitat. Els murs són de pedra en verd, de carreu de marès o en alguns casos, de formigó en massa.

A la majoria dels escars l'única obertura és l'ampli portal pel qual entra la barca, allindanat o amb arc rebaixat. Frequentment, la llinda és una soca d'arbre, o fins i tot peces d'embarcacions reaprofitades. Les portes d'entrada són de fusta i solien estar pintades de diferents colors.

El paviment interior presenta sovint pendent ascendent des del portal, per facilitar el pas de la barca, amb l'ajut de fustes clavades al terra i d'un ternal al fons del refugi conegut com a *xigres*, uns torns que permeten enrotllar o desenrotllar la corda que subjecta l'embarcació i així pujar-la o baixar-la amb més facilitat. A l'exterior trobem unes rampes, en la majoria de casos de formigó, per tal de facilitar la introducció de la barca a l'interior des de l'aigua. Devora d'aquestes rampes hi ha unes escales per baixar a l'escar des de la coberta. Són unes escales generalment molt estretes, i presenten una forta pendent. Originalment estaven formades per peces de marès amb revoc de morter o bé amb maçoneria també rejuntada amb morter. Algunes de les escales conserven les balustrades de fusta de secció quadrada i rematades amb les baranes, també de fusta. En la majoria dels casos, els graons d'accés i les baranes són compartits cada dues barraques.

Algunes de les barraques disposen de moll interior, fet que permet introduir la barca fins a sota coberta.

La majoria dels escars disposen del seu mollet al davant, moltes vegades compartit entre dues barraques, que permetia l'accés a l'escar i l'amarrament de l'embarcació abans d'entrar-la a l'interior. Actualment s'utilitzen per amarrar les barques de manera permanent, ja que moltes ja no hi caben a l'interior, degut a les seves majors dimensions.

La geometria dels mollets és variable. Estan formats per una fonamentació executada, moltes vegades, a partir de matxaca de poc diàmetre, però també per carreus de pedra o elements de formigó. En general, l'estat de conservació de la fonamentació és molt dolent. Sobre aquesta primera base es disposa un cos alçat a base de murs de maçoneria o bé de peces marès disposades horitzontalment. L'interior d'aquests murs s'omplia de material divers i morter per a donar rigidesa. La coronació dels mollets constitueix la zona de pas i d'amarrament de les embarcacions. Originalment, aquesta s'executava mitjançant la disposició de peces de marès al perímetre mentre la part central es pavimentava amb morter o mitjançant una solera de formigó.

La totalitat dels escars es troben repartits en sis conjunts al llarg del port, que van des de sa Bassa Nova fins es Babo, passant per la part de la Duana, la Capella i es Riuetó.

Conjunt A- Barraques de sa Bassa Nova (1)

Entrant des del sud per via marítima a la badia de Portocolom s'hi troba a mà esquerra sa Bassa Nova, que dona nom als dos primers conjunts d'escars. Les primeres construccions, anomenades segons el Catàleg municipal ses Barraques de sa Bassa Nova 1, es troben al carrer Creuer Balears (barraques 101-114). Aquest conjunt està format per 14 escars i era conegut com les barraques d'en Porro perquè les féu construir el mestre Joan Porro. Per el sistema constructiu podrien ser de meitat del segle XX.

Les barraques estan aïllades formant conjunt a una zona de pinar. Tenen la particularitat que totes disposen de façana posterior, amb una porta molt estreta. Tots els volums estan construïts amb volta de canó amb peces ceràmiques (maó perforat) sobre murs de formigó en massa revocats en morter. Per sobre de la volta hi ha un reomplert amb formigó ciclopi acabat amb una capa de morter que constitueix l'acabat de coberta.

Les obertures per a les barques són amb arc rebaixat. A alguns dels escars l'aigua entra fins a l'interior, en una espècie de moll intern que permet l'entrada de la barca a cobert. Es pot accedir a la coberta dels escars pels escalons, que no disposen de les típiques baranes de fusta, i

que són de menor ample que als altres conjunts de barraques. La coberta és transitable només per a tasques de manteniment.

A la part frontal trobem unes rampes que faciliten l'entrada i sortida de la barca. Aquestes són de peces de marès disposades horitzontalment i sobre aquestes s'han disposat soleres de formigó. També en façana es troben els mollets per a deixar la barca.

Conjunt B- Barraques de sa Bassa Nova (2)

El conjunt està format per 51 escars i reben, segons el Catàleg municipal, el nom de ses Barraques de sa Bassa Nova 2. Se situen al carrer Creuer Balears (barraques 101-151) i s'estenen fins a la part inferior del moll de sa Duana. Per el sistema constructiu i les fotografies de les que es disposa es podria dir que són de meitat del segle XX.

Gairebé la totalitat de les barraques tenen forjat unidireccional amb bigues de formigó o llosa de formigó recolzades sobre murs de marès o de bloc. De la resta, algunes barraques són de volta de canó de marès i per últim trobem dos escars que tenen la coberta feta amb una llosa amb perfils metàl·lics. La part superior del conjunt d'escars és de llosa de formigó i forma el passeig de vianants. La façana és de marès revocat amb morter, igual als paraments interiors. Les obertures del portal d'entrada són amb llinda recta.

Totes les barraques disposen del seu mollet al qual s'accedeix per les escales. Les escales són en la majoria dels casos de maçoneria i morter o bé de formigó ciclopi. Pràcticament totes aquestes escales conserven les baranes i estan pintades de diversos colors.

La majoria de les barraques disposen d'una rampa de formigó frontal, recolzada sobre maçoneria de pedra o sobre peces de marès disposades en horitzontal i que permet l'accés de la barca a l'interior. Algunes de les barraques, però, disposen de dos molles laterals interiors que permeten l'entrada de l'aigua i de la barca, que queda surant a l'interior de la barraca, sense haver de pujar per la rampa.

Conjunt C-Barraques del carrer dels Tamarells

A la part de la Capella s'hi situen els següents grups d'escars. Es tracta de 8 construccions situades al carrer dels Tamarells. Abans eren conegudes com les barraques d'en Rafel Poia. S'estima que la seva construcció va tenir lloc durant la primera meitat del segle XX, a partir de l'any 1921.

El passeig de vianants passa per damunt de les cobertes fetes amb volta de canó molt rebaixades i de peces ceràmiques (maó perforat) i formigó en massa que es recolzen sobre murs laterals de formigó en massa revocats amb morter. Una de les voltes està executada amb volta de marès. Per sobre de les voltes hi ha un reomplert de terra i per sobre una capa de morter acabada amb rajola ceràmica que conforma el passeig de vianants.

La façana està executada amb marès, revocat amb morter. Totes les obertures són amb arc rebaixat. Aquestes construccions disposen d'un moll a un dels laterals, i una zona de rampa de formigó, davant del portal per a la sortida de la barca. En molles alternatius (una per a cada dues barraques) trobem unes escales d'accés. Algunes de les escales estan executades amb peces de maçoneria rejuntades amb morter, d'altres amb marès. Una de les escales manté encara la barana original de fusta.

Com a continuació de les barraques dels Tamarells trobem el moll dels Tamarells, un moll de gravetat de maçoneria de pedra sobre escullera que en tota els casos disposa d'una coronació executada amb formigó en massa.

Conjunt D-Barraques del carrer de la Mar (Can Cordellina)

Al carrer de la Mar trobem els següents 16 escars, que a l'igual que les barraques anteriors, reben el nom del carrer on se situen. Es creu que la construcció d'aquest conjunt va començar a partir de l'any 1921, ja que en fotografies d'aquell any encara no s'observa cap construcció. La consolidació del conjunt es produí a meitat del segle XIX.

L'estructura de dotze dels catorze escars és de volta de canó feta de peces ceràmiques (maó perforat) a excepció d'una que està feta amb peces de marès. Hi ha dues barraques de forjat unidireccional amb bigues de formigó. Per sobre de les voltes hi ha una capa de morter i grava i un acabat de rajola ceràmica que conforma el passeig.

Els murs laterals són de formigó ciclopi i la façana de murs de marès revestit amb revoc de morter.

La majoria dels escars tenen l'obertura amb arc rebaixat, encara que sembla que totes les barraques compartien aquesta característica, actualment dues de les barraques tenen obertura amb llinda, fruit d'una reparació posterior. Moltes encara conserven les portes de fusta pintades de diversos colors. Totes les barraques disposen de moll lateral i un tram d'escales cada dues barraques que dona accés als molles del passeig de vianants que transcorre per sobre de les barraques, i que se situa a una cota superior respecte a la cota de carrer. Només tres de les escales conserven la barana original.

Adjacent a aquest conjunt, hi ha un edifici que té façana a la mar on podem trobar dos escars més. Aquestes dues barraques es troben a la planta baixa de l'habitatge, aprofitant el raser amb l'aigua per facilitar l'entrada de les barques. A diferència de les barraques adjacents,

aquests dos escars són de forjat unidireccional amb bigues de fusta i portal allindanat.

Conjunt E-Barraques del Riueto

El següent conjunt d'escars es troba a la part més estreta de Portocolom, es Riueto. Són 90 construccions senzilles: 9 al carrer Llevant i 82 al carrer del Carme. Antigament, el conjunt estava format per 91 escars, però sembla que per la construcció del passeig que es troba al nord i que uneix el carrer del Carme amb el carrer del Far, es va tapiar part de la primera barraca i ha quedat inservible com a refugi d'embarcacions, tot i que es pot encara accedir a l'interior a peu. Reben el nom de ses Barraques des Riueto i són els escars més antics. Probablement, la seva construcció va començar a principis del segle XX i cap a mitjan de segle ja estava tot el conjunt consolidat. Com als tres anteriors conjunts, les cobertes de les barraques formen el passeig de vianants, fins i tot una part del conjunt (entre carrer del Nord i carrer de Mossèn Tauler) es troba sota la calçada i els cotxes transiten sobre les barraques.

Al tractar-se d'un conjunt tan nombrós de barraques no hi ha una tipologia única, sinó que presenten diferències entre sí, moltes vegades causades per reparacions que han alterat la seva morfologia original, utilitzant també altres materials i geometries.

La majoria dels escars estan fets amb volta de canó de marès i formigó ciclopi, recolzats sobre murs laterals de marès, maçoneria de pedra o formigó. Alguns dels escars disposen de forjat plans, en alguns casos de llosa de formigó i en d'altres amb biguetes de formigó. Per sobre de les voltes es disposa un reomplert de terra o formigó ciclopi, una capa de formigó i posteriorment una capa d'asfalt, que conforma el passeig de vianants.

El tancament de façana està executat amb murs de marès revestit amb morter de ciment. Pel que fa al portal d'accés, al ser un conjunt tan nombrós, trobem diversitat en el tipus d'obertures, algunes estan fetes amb arc rebaixat, encara que la majoria són adintellats.

Algunes de les barraques disposen d'un moll interior, fet que permet accedir navegant fins a l'interior de l'escar.

Les barraques presenten accés a través d'escales (algunes encara conserven les baranes de fusta) i disposen de moll lateral. La majoria de molls encara conserven la pedra original a la part baixa, però aquesta ha estat suplementada per soleres de formigó de gruix considerable o de peces de formigó prefabricades que actuen com a paviment. Algunes de les barraques encara conserven la rampa d'accés.

Conjunt F-Barraques des Babo

A l'est de Portocolom trobem la zona des Babo, on actualment hi ha 7 barraques, sis agrupades i una aïllada que es troba en pitjor estat. Ubicades al carrer del Far, reben el nom de les Barraques des Babo i són de les més antigues. El conjunt es troba aïllat a la costa, encara que té edificacions a poc metres. Al estar aïllades, disposen de façana posterior, però sense porta d'accés, a diferència del conjunt de sa Bassa Nova, 1.

Totes les barraques són amb volta de canó de marès o formigó en massa recolzades sobre murs laterals de marès. A la façana frontal, les obertures estan fetes amb llinda.

El paviment interior queda a nivell del mar per el que en alguns casos aquest queda submergit o plens d'arena i sediments. La penetració de l'aigua ha afectat en alguns casos als murs laterals.

Les barraques disposen d'escales per accedir a la coberta. Aquestes són de formigó de bona qualitat amb recobriments de morter. Cap de les escales disposa de baranes. Algunes conserven els *xigres* en molt bon estat. Per la seva tipologia, la més antiga podria ésser la Barraca d'en Capó, que és l'escar que es troba aïllat i és l'única que no disposa de mollet.

Inclusa a la zona des Babo, però situat aïllat a la Punta des Babo, trobem un altre escar. Aquest es troba ubicat sota un habitatge unifamiliar, a la seva planta soterrani i amb accés directe a la mar. Es tracta d'un escar parcialment excavant en el terreny. L'estructura és de murs de maçoneria de pedra referits amb morter amb sostre de volta executat amb carreu de marès. L'accés des de l'aigua es produeix través d'un portal allindanat amb bloc de marès. Adossat a l'escar trobem unes escales a la zona de roques, que connecten la carretera amb l'interior de la barraca a través d'una porta situada lateralment al mur nord de l'escar.

4.3 Descripció del moll de sa Duana i varador de la Capella

Antigament, Portocolom era un port pesquer i actualment és un dels majors ports naturals de l'illa, encara que la seva principal activitat econòmica és el turisme. Portocolom conserva els molls on hi resten els baixadors de vi, els varadors, les escales i els pilons d'amarrament coneguts com norais o "moixes".

El moll de sa Duana se situa entre Sa Bassa Nova i el Pla de Sa Sinia, confrontat amb els carrers d'en Togores, Cristòfol Colom i dels Pescadors. Els molls tenen una longitud de ribera d'aproximadament 390 metres lineals, dels quals uns 216 metres lineals presenten una zona d'empedrat de 10 a 15 metres d'ample. La zona d'empedrat totalitza uns 2.600 m². Al tram de moll s'inclouen cinc trams aïllats d'escales,

diversos norais o “moixes”, dues rampes petites per a bocois de vi i una tercera rampa de major dimensió.

El moll representa un exemple d'enginyeria amb pedra pròpia de l'obra civil del segle XIX, abans del descobriment del formigó armat.

La tipologia constructiva és també pròpia de l'enginyeria amb pedra i morters de calç prèvia a l'ús del formigó armat, amb pedres escairades a punxó, de grans dimensions sobretot als cantons, fonaments i escalons del moll. El trespol està fet amb pedres de menors dimensions, però amb gruixes majors de 25 cm, delimitat per faixes i amb un patró poligonal molt encaixat, amb juntes d'entre 1 i 3 cm màxim. Aquests patrons poligonals encaixats eren habituals a l'obra pública del segle XIX i principis de XX, com per exemple podem observar a la carretera de Lluc, projectada per Eusebi Estada, on tots els marges segueixen aquest patró.

Aquesta manera de treballar la pedra es coneix com a feines de *capserrat* perquè s'utilitza un fals escaire, anomenat “capserrat”, per transportar els angles a la pedra que s'ha de treballar. El conjunt del Moll de sa Duana és un magnífic exemple d'una feina molt encaixada de *capserrat*, ja que les pedres estan molt ajustades i creen una xarxa de distribució de forces flexible.

Tota la faixa de cantonada que dona a la mar està feta amb unes juntes molt fines. És la part del conjunt més forta i on més grosses i encaixades són les pedres. Aquest tipus d'encaix amb juntes de tres mil·límetres, tot fet a mà, representa el màxim nivell que se pot assolir en aquestes estructures de pedra.

El possible ús de morters de calç hidràulica era habitual, sobretot a l'obra portuària per a donar força al conjunt però és la disposició, el volum i l'obratge de les pedres allò que el fa fort i resistent. Les possibles juntes de calç que un dia hi hagué, han desaparegut i l'aigua filtra naturalment cap al reble de l'interior de l'estructura i després a la mar.

Així mateix, i presentant la mateixa tipologia constructiva que el moll de sa Duana, trobem el varador de la zona de la Capella, on el llenegador i gran part de la rampa es troben també executats amb la tècnica de *capserrat*. Part de la rampa està executada amb emmacat de còdols de pedra. Segons estudis, aquest varador es va construir 30 anys després d'executar el moll de sa Duana, fet que explicaria la utilització dels mateixos materials i tipologia constructiva.

Per altra part, al moll del carrer de la Mar, coincidint amb la zona de la Capella, es conserva el càntil escalonat de marès i 4 escales, realitzades amb la mateixa tipologia i tècnica constructiva que al moll de sa Duana.

5. ESTAT DE CONSERVACIÓ

5.1. Estat de conservació física

5.1a. Estat de conservació de les barraques

És complicat fer una valoració conjunta, ja que en total hi ha 186 escars repartits en sis conjunts al llarg del litoral de Portocolom. Tot i així, en línies generals, podem dir que l'estat de conservació actual dels elements que integren el conjunt és dolent, inclús podem afirmar que moltes barraques es troben en estat ruïnós. També cal remarcar que molts dels escars es troben tancats i no s'ha pogut fer una inspecció del seu interior per comprovar l'estat de l'estructura i dels seus paraments.

S'han realitzat tasques de restauració en algunes barraques, per la qual cosa presenten un bon estat de conservació. Aquestes restauracions han consistit, principalment, en reforçar l'estructura de les barraques, reparar o substituir la porta de fusta, sanejar els paraments i donar una mà de pintura. També s'han realitzat altres reparacions poc adients, atès que s'han fet sense respectar els materials originals.

Totes les patologies que es descriuen a continuació es repeteixen al llarg dels sis conjunts, així que en primer lloc s'analitzarà l'estat de conservació de les barraques d'una manera conjunta.

Els sis conjunts d'escars presenten patologies pròpies del pas del temps i de les accions del vent i de la mar. Moltes barraques han perdut part del seu revestiment per la falta de manteniment, tant a l'interior com a l'exterior dels seus paraments. Algunes presenten deficiències estructurals, de fet podem trobar escars apuntalats o zones on s'han col·locat tanques per impedir el transit per damunt de les cobertes.

Les barraques cobertes mitjançant forjat unidireccional de bigues de formigó armat presenten bàsicament dos tipus de patologia: les fissures i la corrosió. Les de marès no presenten tants de problemes, només en situacions puntuals on alguna peça pot haver-se desplaçat, trencat o erosionat. Les de ceràmica presenten una morfologia peculiar, en tant que presenten poca fletxa, és a dir, són molt planes i, per tant, qualsevol desplaçament de les dovelles pot provocar col·lapse.

L'estat del paviment superior, pel que fa a la capacitat d'evacuació d'aigua i d'impermeabilització de l'element estructural que cobreix, és un factor determinant en la durabilitat de l'estructura. Igualment, però, en menor escala, el revestiment interior i el seu manteniment, ajuden a la protecció dels mateixos, funcionant bé quan resta perfectament adherit, i causant l'efecte contrari quan s'ha desvinculat del suport, creant ampolles d'aire, que poden amagar corrosions o altres patologies.

Els elements complementaris dels escars com les escales, baranes, mollets, xigres i portes també presenten deficiències, inclús moltes barraques ja no disposen d'alguns d'aquests elements. A alguns escars s'han reemplaçat les portes, balustrades i baranes per elements d'un material diferent a l'original, la fusta.

Quant a les escales, en la majoria dels casos l'erosió ha ocasionat la pèrdua del material d'acabat i ha deixat el marès o la maçoneria original desprotegits, fet que ha provocat la pèrdua de material. En altres casos, les escales originals han sigut rehabilitades amb altres materials no apropiats o s'han enderrocats i construït de nou.

En relació a l'estat de conservació dels mollets, alguns es troben en estat ruïnós. La major part d'ells presenten desprendiment de material i socavació a la base. La fonamentació dels mollets és generalment a base de pedres, i moltes d'aquestes s'han desplaçat, descalçant el moll. Gairebé tots els mollets han sigut objecte de reparacions al llarg del temps. En general s'ha emprat el formigó per a les reparacions, sobretot s'han realitzat capes de formigó en massa, abocades sobre els murs de maçoneria laterals, per tal de conformar un nou acabat superficial, fet que desvirtua la lectura del conjunt. En alguns mollets s'han instal·lat blocs de formigó que serveixen com esglaons per pujar i baixar d'embarcacions molt més grans que els llaüts, que són les barques per a les que es varen dissenyar les barraques. Inclús alguns mollets han estat totalment restaurats amb formigó i pedra diferent a l'original. Un altre afegit que també desvirtua la lectura del conjunt és la col·locació de pneumàtics a les cantonades dels mollets per evitar cops a les embarcacions.

Pel que fa a les rampes, algunes estan totalment enderrocades, i la majoria presenta mal estat de conservació i desprendiments. Així mateix, a moltes d'elles trobem acumulació de sediments, que en alguns casos arriben fins a l'interior de la barraca.

En general, les deixalles s'acumulen a l'interior de molts escars. La falta de manteniment i l'exposició a la intempèrie ha fet que la vegetació creixi lliurement a l'interior de les barraques i a les escales, provocant esquerdes als elements i una clara alteració estètica.

Altres patologies, menys greus estructuralment, però molt visibles són l'acumulació de brutícia superficial, que atorga a les barraques i mollets un aspecte ennegrit; les eflorescències salines a causa de la humitat en algunes zones, les quals contribueixen a la degradació dels murs i revestiments; o els actes vandàlics en forma de grafitis, tant a l'interior com a l'exterior d'alguns escars.

Cal a dir que aquestes construccions estaven destinades a protegir simplement la barca i, per tant, són de tècnica i d'estructura senzilles, motiu pel qual, tot i que no presentin patologies o lesions importants, la seva estabilitat per a altres usos no queda garantida.

Com s'ha afirmat abans, totes les patologies descrites es repeteixen als sis conjunts, però hi ha altres deficiències que es donen només a uns punts concrets.

Conjunt A- Barraques de sa Bassa Nova (1)

El primer conjunt d'escars de sa Bassa Nova es troba aïllat a una zona molt descuidada de la costa, on s'acumulen els fems i la vegetació de l'entorn creix de manera descontrolada.

El conjunt de les barraques es troba clausurat per evitar riscos, pel que no s'ha pogut accedir a l'interior d'aquestes ni a la seva part frontal. La inspecció de les barraques s'ha fet a través d'obertures presents a les portes d'accés posteriors.

Segons inspecció visual, sense poder accedir a l'interior de cada element, l'estat de l'estructura és regular, no presenta, en general, patologies greus a simple vista i des de la part posterior, com esquerdes o deformacions importants que indiquin que aquesta es troba en risc de col·lapse. Sí que trobem punts concrets que es troben en pitjor situació. Algunes de les peces ceràmiques que conformen la volta presenten trencaments i desgast. El volum de les catorze barraques està delimitat per murs de tancament exteriors que presenten mal estat de conservació, amb pèrdues greus de material i nombroses reparacions amb materials inadequats que donen lloc a un parament heterogeni i disgregat.

La majoria de les afectacions i patologies exteriors i interiors que presenten les barraques venen derivades per la humitat i per la degradació causada per la manca de manteniment. Els acabats interiors de les barraques presenten un estat de conservació dolent, amb pèrdues de material importants que deixen descobert el suport original. En totes les barraques s'han dut a terme reparacions, moltes d'elles de bastanta antiguitat i amb materials no adients. A moltes de les barraques s'han aplicat una capa de revestiment acrílic i plàstic que impermeabilitzen el suport i impedeixen la correcta transpiració del mur. Aquesta capa, aplicada amb la intenció d'intentar solucionar els problemes derivats de la humitat, ha generat abombaments i desprendiments als paraments. Algunes de les barraques presenten fongs i biodeteriorament, sobretot a les zones baixes més en contacte amb la humitat.

L'estat de la façana cara mar es dolent, com a la resta de paraments exteriors, amb pèrdua de material d'acabat i de suport i amb nombroses reparacions amb materials diferents que li atorguen al conjunt un aspecte heterogeni molt desigual. Manquen bastantes portes. Es mantenen les escales del conjunt en un estat de conservació dolent, si bé l'estructura de l'escala es manté, amb tots els seus graons, els paraments d'aquesta per totes les seves cares presenten molt mal estat. Cap de les escales disposa de barana.

L'estat de conservació del paviment exterior de la rampa (de formigó) no s'ha pogut comprovar al no tenir accés a la part frontal de les barraques. Quant al paviment interior, en algunes de les barraques aquest no és apreciable ja que hi ha gran quantitat de material d'arrossegament, en tot cas, a les barraques en que es pot apreciar el paviment interior, aquest presenta mal estat de conservació. Els paviments interiors es troben en la major part dels casos al mateix nivell del mar, per el que es troben exposats a l'erosió, en una zona molt exposada a l'acció de les onades.

Pel que fa als molls situats adjacents a les barraques, a tots ells, s'ha executat un recrescut de formigó a mode de solera sobre el moll original de pedra de molt poc gruix i que en molts dels casos ja ha desaparegut. A altres molls es veuen successives capes de formigó que s'han anat executant al llarg del temps i a mida que s'anava erosionant la capa d'acabat. Els molls són de poca alçada, quedant a pocs centímetres del nivell de l'aigua.

L'entorn del conjunt, una zona de pinar, es troba relativament degradat i poc mantingut.

Conjunt B- Barraques de sa Bassa Nova (2)

Com s'ha descrit abans, molts trams dels passeigs de vianants de Portocolom transcorren per damunt de les barraques. Al segon conjunt, situat a sa Bassa Nova, tot el passeig es troba clausurat per evitar riscos, per el que no s'ha pogut accedir a l'interior d'aquestes ni a la seva part frontal. No ha sigut possible fer una valoració de l'interior de les barraques.

El conjunt de les barraques es troba a un nivell inferior respecte al carrer, de fet, la coberta de les barraques constitueix el passeig de vianants del carrer Miquel Massutí Alzamora, situat a un nivell lleugerament superior i variable segons el tram, respecte a la cota de la calçada. El paviment del passeig per sobre les barraques presenta nombroses esquerdes produïdes probablement només a la capa de ferm situada damunt dels voltes dels escars, però que poden provocar l'entrada d'humitats al forjat de les barraques, originant problemes posteriors. La humitat en aquest conjunt de barraques és un problema greu al estar la majoria d'elles construïdes amb forjats de biguetes de formigó armades. El formigó armat és molt vulnerable a l'ambient marí, ja que l'oxidació de les armadures provoca fissures i desconxats al recobriment, arribant a suposar un perill important.

Tot i no haver pogut tenir accés a les barraques, es té coneixement que els darrers temporals soferts al port van causar danys importants a algunes barraques d'aquest conjunt. Alguns murs i paviments interiors van ser esbucats per la força de les onades, per el que el forjat d'alguns volums es troba descalçat, suposant un greu risc de col·lapse. També alguns dels trams d'escala van desaparèixer, així com alguns mollets, que van quedar destruïts. Molts de mollets presenten reparacions fetes amb peces de marès que s'han col·locat com a paviment.

En relació a les escales, algunes d'aquestes presenten reparacions executades amb totxo ceràmic, fet que únicament s'ha apreciat en aquest conjunt.

Conjunt C-Barraques del carrer dels Tamarells

Segons inspecció visual, sense poder accedir a l'interior de les barraques, l'estat de l'estructura és regular, no presenta patologies greus a simple vista com esquerdes o deformacions molt accentuades que indiquin que aquesta es troba en mal estat de conservació o amb risc de col·lapse. Tot i així, la part superior del forjat que conforma la volta, acabat amb rajola de fang i que constitueix el passeig de vianants presenta abombaments, fissures, rajoles trencades i desaparegudes que deixen al descobert el material de suport (morter de ciment) també desaparegut o en mal estat de conservació. En un punt concret hi ha presència d'arrels, que podrien ser d'un pi proper i que podrien ser causants dels aixecaments. El fet que hi hagi aixecament del material d'acabat, deixa sense protecció el formigó situat cobrint la volta, circumstància que podria provocar, per un costat l'entrada d'humitat al material ceràmic que conforma la volta posant en risc l'estabilitat d'aquesta, així com el debilitament de la secció del forjat, generant un possible enderroc. És necessari procedir al sanejament de la part superior de la volta i la restitució del seu material d'acabat, reforçant la impermeabilització del sòl. Així mateix, la pròpia geometria de la volta, bastant plana, té per la seva forma poca capacitat portant, fet que, juntament amb les lesions que hem comentat anteriorment, fa que aquestes barraques siguin insegures, sobretot tenint en compte l'ús que se li dona a la coberta.

Totes les afectacions i patologies exteriors i interiors que presenten els escars venen derivades per la humitat. Els acabats interiors de la barraca presenten en totes elles mal estat de conservació. S'observen eflorescències salines i desprendiments generats per la migració d'aquestes sals al material d'acabat. En molts casos s'han dut a terme reparacions parcials i restitucions de l'acabat amb materials no compatibles amb el suport i que generen un acabat no homogeni.

Els murs de tancament de les barraques (cara mar) són de marès, que queda ocult per el material d'acabat superficial, en la majoria dels casos executat amb morter de ciment, posteriorment pintat. Tot i que els murs exteriors es troben en bon estat de conservació (hi ha esquerdes puntuals en alguns paraments), els materials de revoc d'aquest es troben, a set de les vuit barraques en mal estat, presentant abombaments i pèrdua de material, així com reparacions parcials (pedaços) que donen lloc a un acabat no homogeni.

Totes les barraques presenten portal per a l'entrada de la barca amb arc rebaixat, que no ha estat modificat. Totes les portes es mantenen de fusta, quatre d'elles estan pintades. Una de les portes presenta molt mal estat de conservació. Es mantenen les quatre escales del conjunt, que

donen accés a totes les barraques. Totes les escales han sofert intervencions amb ciment. Es conserva l'estructura de totes elles, tot i que l'acabat presenta mal estat de conservació. Només una de les escales ha mantingut la barana de fusta pintada, l'altra barana existent ha sigut substituïda per una barana metàl·lica. Les altres dues escales no presenten barana.

El paviment exterior de la rampa (de formigó) es troba bé en quatre de les barraques i en mal estat en les altres quatre.

Quant als molls situats adjacents a les barraques, a tots ells (sis), s'ha executat un recrescut de formigó a mode de solera sobre el moll original de pedra. Aquestes soleres comencen a presentar esquerdes que indiquen que, com a la resta de mollets del conjunt de Portocolom, la fonamentació es troba en mal estat.

El moll dels Tamarells, situat a continuació de les barraques fins al carrer de la Mar, presenta mal estat de conservació. Per un costat la pèrdua del material de fonamentació, per altra, pèrdues a la maçoneria que conforma el perímetre del moll, i un mal acabat del paviment superior asfàltic, amb fissures i pegats.

Conjunt D-Barraques del carrer de la Mar (Can Cordellina)

Segons inspecció visual, sense poder accedir a l'interior de les barraques, l'estat de l'estructura és regular, no presenta patologies greus com esquerdes o deformacions que indiquin que aquesta es troba en mal estat de conservació o amb risc de col·lapse, tot i que sí presenta petites lesions que es podrien veure agreujades per la manca de estanqueïtat de la coberta superior, acabada amb rajola de fang i que constitueix el passeig de vianants, que s'ha clausurat en alguns punts per a la seva reparació. Així mateix, la pròpia geometria de la volta, bastant plana, té per la seva forma poca capacitat portant (poca capacitat per a treballar a flexió), fet que, juntament amb les lesions que hem comentat anteriorment, fa que aquestes barraques siguin insegures.

Totes les afectacions i patologies exteriors i interiors que presenten els escars venen derivades per la humitat. Els acabats interiors de la barraca presenten en totes elles mal estat de conservació. S'observen eflorescències salines i desprendiments generats per la migració d'aquestes sals al material d'acabat, i en la majoria de les barraques els paraments presenten fongs i biodeteriorament, sobretot al parament posterior. En molts casos s'han dut a terme reparacions parcials i restitucions de l'acabat amb materials no compatibles amb el suport i que generen un acabat no homogeni.

Els murs de tancament de les barraques (cara mar) són de material heterogeni. Tot i que inicialment els murs eren de carreus de marès, aquests es combinen amb materials més recents com peces ceràmiques (totxos i totxanes) o pedres més petites que donen lloc a un mur de composició heterogènia que no permet una lectura del mur original, amb restes d'acabat superficial de morter mallorquí o de ciment, en la majoria de les barraques en mal estat de conservació, esquerdat, abombat o executat a pedaços. Tot i que els murs exteriors es troben en bon estat de conservació, hi ha esquerdes puntuals en alguns paraments. Dues de les barraques estan reparades, sobretot en els paraments exteriors.

Totes les barraques presenten portal per a l'entrada de la barca amb arc rebaixat, quan disposen a l'interior de volta de canó, a excepció de la barraca 14 que té dintell pla. En les dues barraques que disposen de forjat pla (9-13) el dintell és pla. Totes les portes es mantenen de fusta, l'estat de conservació és desigual, algunes d'elles estan encara pintades, algunes portes estan sense pintar i altres presenten un estat de conservació dolent. Una de les barraques no disposa de porta. Es mantenen les set escales del conjunt, que donen accés a totes les barraques. Totes les escales han sofert intervencions amb ciment o peces ceràmiques. Es conserva l'estructura de totes elles, tot i que l'acabat presenta, mal estat de conservació. Només una de les escales ha mantingut la barana de fusta, l'altra barana existent ha sigut substituïda per una barana metàl·lica. Les altres escales no presenten barana.

L'estat de conservació del paviment exterior de la rampa (de formigó) varia segons la barraca, alguns d'ells ja no conserven la rampa.

Pel que fa als molls situats adjacents a les barraques, a tots ells (catorze), s'ha executat un recrescut de formigó a mode de solera sobre el moll original de pedra, a un dels molls el recrescut està executat amb lloses de pedra. Alguns dels molls són inservibles ja que han desaparegut i només queda la seva traça sota l'aigua.

Conjunt E-Barraques des Riuetó

Segons inspecció visual, sense poder accedir a l'interior de totes les barraques, ja que la majoria estan tancades i només és visible l'interior des de la porta, l'estat de l'estructura és bo, no presenta patologies greus com esquerdes o deformacions que indiquin que aquesta es troba en mal estat de conservació o amb risc de col·lapse. Tot i així, zones puntuals del passeig de vianants que transcorre per sobre del forjat de les barraques ha sigut clausurat per risc d'enfonsament, motivat per el mal estat del ferm, que podria provocar l'entrada d'humitat al forjat que cobreix les barraques i la disminució de secció d'aquest forjat, fet que pot provocar l'enfonsament. Segons documentació tècnica rebuda per aquest departament, l'estructura de les voltes presenta en molts casos degradació a les juntes de morter per la presència d'eflorescències, filtracions o dipòsits de materials, fet que requereix una consolidació i reforç de l'estructura.

En referència als tancaments de la barraca, aquests presenten, en general, mal estat de conservació, no tant en el suport, murs, si no en

l'acabat. Els murs de tancament, originalment de maçoneria de pedra han sofert innumerables intervencions, moltes inapropiades, que utilitzen altres materials com totxo ceràmic. Així mateix, l'acabat exterior es troba molt degradat en la majoria de barraques, amb pèrdua de material, abombaments i intervencions amb altres materials no apropiats, a pedaços, que generen una imatge de façana poc homogènia.

Així mateix, i agreujant la manca d'homogeneïtat del conjunt, les portes, tot i que la majoria de barraques encara disposen d'ella, són algunes pintades (amb manca de pintura a la part inferior, degut a la humitat) i d'altres no.

Els altres elements exteriors, com el moll o les escales presenten un estat de conservació variable. Els molls són tots diferents, quant a dimensions, però també acabats. Tot i que la majoria encara conserven en les zones inferiors el material original de pedra, tots han sigut reformats, suplementant per la cara superior amb soleres de formigó o lloses de pedra que constitueixen en ambdós casos l'actual paviment. Alguns dels molls han sofert intervencions encara més inadequades, amb l'ús de blocs de formigó. Alguns dels molls han desaparegut i d'altres es troben en mal estat de conservació, amb parts enderrocades o aixecades.

Les escales han sigut molt reformades també en la majoria dels casos, de manera que el traçat original queda amagat sota reparacions posterior amb materials, moltes vegades no adequats. En quan a les baranes, la majoria d'escales que encara conserven les baranes, disposen de barana original de fusta.

Les rampes d'accés a la barraca presenta un estat de conservació variable en funció de la barraca. Algunes rampes han desaparegut en la seva totalitat.

Totes les afectacions i patologies exteriors i interiors que presenten els escars venen derivades per la humitat. L'interior de les barraques és en general la zona més malmesa del conjunt. Gairebé a la totalitat de les barraques s'observen eflorescències salines i desprendiments generats per la migració d'aquestes sals al material d'acabat, i en la majoria de les barraques els paraments presenten fongs i biodeteriorament. L'acabat presenta abombaments i pèrdues en molts de casos. En referència al paviment, i a diferència d'altres zones com el carrer de la Mar o dels Tamarrells, hi ha presència de sediments a l'interior de les barraques, que cobreixen totalment el paviment interior i que, probablement introdueix elements externs a la barraca que poden malmetre i empitjorar l'estat de conservació.

Conjunt F-Barraques des Babo

Segons inspecció visual, sense poder accedir a l'interior de totes les barraques, l'estat de l'estructura és bo, no presenta patologies greus com esquerdes o deformacions que indiquin que aquesta es troba en mal estat de conservació o amb risc de col·lapse. El volum de les sis barraques està delimitat per murs de tancament exteriors que presenten mal estat de conservació, no tant pel que fa a l'estat de l'estructura del propi mur, si no dels paraments, que presenten pèrdua de material i nombroses reparacions amb materials inadequats i que donen lloc a un parament heterogeni. A la façana principal sí que s'observen esquerdes horitzontals en gairebé totes les barraques i pèrdues de materials a les parts baixes de la façana que poden estar ocasionades per impactes o per erosió de l'aigua de mar. La coberta del volum és gairebé plana, presentant petites concavitats generades per les voltes interiors. Pel que fa a la barraca que es troba independent del conjunt, aquesta presenta tancaments de maçoneria de pedra vista, a excepció de la façana principal que està acabada amb revestiment de morter de ciment procedent de diferents reparacions i amb un aspecte molt heterogeni.

La majoria de les afectacions i patologies exteriors i interiors que presenten les barraques venen derivades per la humitat i per la degradació causada per la manca de conservació. Els acabats interiors de les barraques presenten en un estat de conservació regular, sent millor en les barraques en que la volta de marès és vista, i pitjor en aquelles en que s'han executat acabats superficials plàstics, que sí que presenten abombaments i desprendiments. S'observen eflorescències salines i desprendiments generats per la migració d'aquestes sals al material d'acabat, i en la majoria de les barraques els paraments presenten fongs i biodeteriorament, sobretot a les zones baixes més en contacte amb la humitat. En molts casos s'han dut a terme reparacions parcials i restitucions de l'acabat amb materials no compatibles amb el suport i que generen un acabat no homogeni.

Totes les barraques presenten portal per a l'entrada de la barca amb dintell pla. En el cas de la barraca independent el dintell està format per una biga de fusta. Només es conserven tres portes, sent dues d'elles de fusta i una metàl·lica i totalment cega, de color verd. Es mantenen les escales del conjunt en un estat de conservació relativament bo, tot i que un de les escales s'ha dessolidaritzat de la façana de la barraca i presenta una gran esquerdada en sentit vertical. Cap de les escales disposa de barana.

L'estat de conservació del paviment exterior de la rampa (de formigó) varia segons la barraca, alguns d'ells ja no conserven la rampa. Pel que respecta al paviment interior, en moltes de les barraques aquest no és apreciable ja que hi ha gran quantitat de sediments a l'interior, arena sobretot. A la barraca independent hi ha una capa considerable de sediments, en aquest cas, principalment, pedres.

En referència als molls situats adjacents a les barraques, a tots ells, s'ha executat un recrescut de formigó a mode de solera sobre el moll original de pedra de molt poc gruix i que en molts dels casos ja ha desaparegut. Els molls són de poca alçada, quedant coberts per l'aigua.

Al menys dos dels escars conserven el xigres que encara es poden utilitzar perquè es troben en molt bon estat.

5.1b. Estat de conservació del moll de sa Duana i del varador de la Capella

Fa un temps el moll, com a element constructiu, presenta patologies, algunes més generals que abasten zones amplies de construcció i d'altres més concretes, que en general son greus i que s'han de resoldre per tal de garantir la seva conservació i funcionalitat.

La patologia més greu consistiria en l'aparició d'una gran esquerda paral·lela al mar (al moll adossat al c. de Pescadors i a dos trams del moll de Sa Bassa Nova) entre la filada de pedra de cantó del moll i la zona d'empedrat. Aquest fet fa pensar que els fonaments han patit l'erosió i en conseqüència s'ha produït un assentament diferencial de la zona de la vora. Hi ha risc de despeniment del moll cap a la mar, sobretot de les grans pedres que formen la vora.

Per altra part, majoritàriament a la cara submergida d'aquest cantell del moll han aparegut diferents *coqueres*, cavitats de poca extensió a la massa de les pedres.

A diferents punts de la superfície empedrada del moll es poden observar flonjalls, zones on el paviment s'ha enfonsat o es mou inestablement per deficiències o manca de material de suport a la base. Així mateix, alguna de les escales del moll presenta despeniment d'algun dels seus graons.

En alguns punts de l'empedrat s'observen buits per la falta d'alguna de les pedres. A altres zones s'han realitzat intervencions sense criteri, com per exemple unes juntes de ciment portland massa plenes. Amb aquest tipus d'actuacions es perd textura de les pedres i desapareix, en gran part el dibuix de l'empedrat. Aquest tipus de juntes no permeten la filtració natural de l'aigua cap al fons i canvien la dinàmica d'absorció de l'empedrat.

També es poden observar altres patologies pròpies del pas del temps i accentuades per la falta de manteniment, com el creixement de vegetació entre les juntes de les pedres que formen el paviment del moll o l'aspecte ennegrit en alguns punts del paviment per l'acumulació de brutícia superficial. Sota la passarel·la de fusta s'acumula la brossa i restes de plàstics.

En quant al varador de la Capella, el seu estat de conservació és bo. A la franja d'emmacat de còdols hi manquen algunes pedres, que generen discontinuïtat a l'acabat.

Actualment PortsIB està executant la 1ª Fase del Projecte *Rehabilitación y reparación de agrietamientos y descalces de diversos muelles situados en el puerto de Portocolom* que afecta al conjunt de molls coneguts sota el nom de Moll de S'Aduana. Les obres de la 1ª fase corresponen al tram conegut com Moll de Sa Bassa Nova i varen començar l'octubre de 2021. Dintre de l'àmbit del Conveni Marc de col·laboració entre Ports IB i el Departament de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística del Consell de Mallorca, des del Servei de Patrimoni Històric s'ha fet un seguiment de les obres que ha comptat, a més dels tècnics de Patrimoni del Consell de Mallorca, amb la intervenció de dos arqueòlegs, un d'ells subaquàtic, i un mestre marger. Inicialment es realitzaren una sèrie de cales per conèixer el sistema constructiu de la zona a actuar. Actualment, un cop numerades les peces del moll i les més significatives de l'empedrat, s'està executant la reposició de les mateixes amb la tècnica original.

5.2. Estat de conservació tipològic

L'estat de conservació tipològic tant de les barraques com del conjunt del moll de la Duana és molt bo, i ha estat objecte de ben poques transformacions irreversibles.

Tot i que el port ha perdut el seu ús com a port comercial, manté el seu ús com a port de pescadors i d'embarcacions recreatives. Així mateix, als molls encara es conserven alguns dels seus usos originals, com les tasques de reparació i assecat de xarxes i l'amarrament de barques de pesca.

L'excel·lent tècnica constructiva que s'emprà per a la construcció del moll de pedra, fent servir la tècnica de pedra encaixada i que donà com a resultat un conjunt constructiu sòlid i estable ha possibilitat el bon estat de conservació d'aquest al llarg dels anys, fet que no ha fet necessàries obres de reparació importants que hagin introduït modificacions substancials o irreversibles, que hagin pogut malmetre o desvirtuar la fesomia original del port i per tant també, modificar-ne el seu ús.

Cal a dir també, que la majoria d'edificacions que servien al port, com la duana o magatzems que servien per guardar la mercaderia encara conserven les seves característiques tipològiques, encara que tinguin nous usos, fet positiu per a la imatge general del conjunt.

Quant a les barraques, aquelles que es troben en bon estat de conservació encara són susceptibles de mantenir el seu ús original, fet que es dona en la majoria dels casos. Moltes de les barraques han sofert transformacions al llarg dels anys; tot i que, afortunadament, aquests canvis no n'han alterat l'estructura de manera irreversible i, per tant, la tipologia original s'ha conservat. La major part de les intervencions han sigut substitucions d'elements en mal estat, com portes o baranes, o restitucions d'elements en mal estat per altres de materials diferents als originals (ús de formigó en les reparacions dels mollets, ús d'elements metàl·lics,...) que, tot i alterar la fesomia original, no impossibiliten

l'ús tipològic. Així mateix, s'han dut a terme altres intervencions com eliminació d'elements originals interiors com els xigres, o fustes de les rampes, o modificacions dels portals d'accés. Tot i aquestes intervencions puntuals, i el mal estat de conservació general conseqüència del pas del temps i la manca de tasques de manteniment, podem dir que l'estat de conservació tipològic és bo, i que amb una intervenció acurada és ben possible la seva recuperació.

5.3 Estat de conservació de l'entorn

Pel que fa a l'estat de conservació de l'entorn, el moll i les barraques s'insereixen en un entorn bastant transformat, sobretot a nivell urbà, ja que des de l'inici de la construcció del moll de la Duana fins a l'actualitat, Portocolom ha sofert un gran creixement urbà, causat sobretot pel *boom* turístic.

Tot i això, la urbanització s'ha produït més enllà de la zona delimitada com entorn, que correspon aproximadament al passeig i la façana marítima que delimita aquest, per el que, tot i la transformació del nucli urbà, la zona de moll i les barraques han mantingut el seu caire portuari i usos originals, sense sofrir transformacions irreversibles, ni a nivell físic ni a nivell tipològic.

L'activitat en el port ha experimentat una evolució al llarg de la seva història, passant de ser un port comercial amb una gran activitat de pesca professional, a convertir-se en un port nàutic recreatiu, on les activitats relacionades amb el turisme i l'oci han esdevingut els motors de l'economia. Aquest fet és el que més ha influït en la transformació de l'entorn del moll i les barraques amb l'aparició de terrasses i sobretot amb una gran afluència de visitants.

En general, l'estat de conservació físic de l'entorn es bo, ja que es tracta en la majoria de zona urbanitzada (calçada, vorera o espais lliures públics) mantinguda pels serveis municipals, mentre que a nivell tipològic sí que ha estat canviat pel viratge dels usos cap als turístics.

6. DESCRIPCIÓ I JUSTIFICACIÓ DE LA DELIMITACIÓ DEL BÉ I DE L'ENTORN DE PROTECCIÓ

6.1. Descripció i justificació de la delimitació del bé

Tal i com s'ha anat exposant al llarg d'aquest informe, els elements amb significats i valors patrimonials ho constitueixen les barraques i el moll de la Duana, que correspon al tram de moll de ribera comprès entre els carrers d'en Togores, Cristòfol Colom i dels Pescadors.

La distribució irregular de les barraques entorn als molls de Portocolom fa que la delimitació del bé quedi dividida en tres zones, una primera zona, situada més a l'oest, que abasta des de les barraques situades a sa Bassa Nova fins al carrer dels Pescadors, incloent el moll de la Duana, una segona zona situada més al nord que inclou des de la zona de barraques situades al carrer dels Tamarells fins a les barraques situades al Riuetó, coincidint amb el límit nord del carrer del Carme i una tercera zona que integra les barraques des Babo.

La delimitació dels béns, inclou, en el cas de les barraques, no únicament el volum tancat delimitat com a barraca, si no tots els elements exteriors que ho componen, varador, moll, escales exteriors i altres, que es troben a vegades sobre el pla de l'aigua. En el cas del moll de la Duana es manté aquest criteri, incloent també en la delimitació del bé els elements que hi formen part, com varadors, rampes, escales o norais.

Aquest àmbit abasta una superfície total de 12400 m²

Aquests elements, delimitats com a BIC, es recullen a la delimitació gràfica adjunta.

6.2. Descripció i justificació de la delimitació de l'entorn

Es delimita com a entorn de protecció un envoltant dels elements declarats BIC que permeti garantir la preservació dels seus valors patrimonials actuals, que en aquest cas s'han de dirigir principalment, al marge de la seva necessària conservació física i tipològica, a la preservació del seu ús original (port i casetes per arrecerar les barques).

La delimitació de l'entorn de protecció s'ha establert a partir de la valoració combinada d'una sèrie de variables, a fi de preservar el significat i els valors complets del bé cultural: estat de conservació dels elements, preservació física dels béns, conservació de la seva tipologia i usos i visualització d'aquests des del propi entorn, tal i com queda recollit a la delimitació gràfica adjunta.

L'àmbit definit com entorn de protecció -que apareix representat gràficament a la documentació planimètrica adjunta- envolta les tres zones que delimiten els béns (moll i barraques). El criteri per delimitar l'entorn de protecció és el mateix per a les tres delimitacions dels béns i abasta una franja de terreny des del límit interior del propi bé, moll de pedra i barraques situades al perímetre de la ribera, fins a la línia de façanes (sense incloure a aquestes) que fan front als carrers de primera línia del port, en dues de les zones, i fins al mur de tancament de la parcel·la edificada tangent a les barraques en el cas de la zona des Babo.

En el primer àmbit l'entorn abasta des del límit de les barraques i el moll de la Duana fins a les façanes que van vorejant la ribera des de la

Bassa Nova (carrer Miquel Massutí Alzamora) fins al final del moll de la Duana (carrer dels Pescadors). L'entorn de protecció del segon àmbit, situat més al nord, abasta des del límit interior de les barraques situades al perímetre coster, fins a la línia de façanes (sense incloure a aquestes) que delimiten els carrers de primera línia del port, i que van vorejant la costa des de la zona de Tamarells (carrer dels Tamarells) fins a les façanes de la zona del Riuetó (carrer del Carme). En el tercer àmbit, l'entorn abasta des del límit de les barraques des Babo fins al mur de tancament de la parcel·la que delimita pel sud-est amb aquestes.

Aquest és l'entorn de protecció teòric que s'hauria de considerar, el qual es recull en la documentació gràfica. La superfície total que abasta l'entorn de protecció són 20606 m²

7. PRINCIPALS MESURES DE PROTECCIÓ I CRITERIS D'INTERVENCIÓ EN EL BÉ I EL SEU ENTORN

7.1. Mesures de protecció i criteris d'intervenció a les barraques

Pel que fa a les barraques, s'ha de garantir la seva conservació en el seu estat primigeni, admetent-se tan sols aquelles obres que estiguin encaminades a la seva consolidació, conservació i restauració, així com la recuperació de les seves característiques originals en els casos en que prèviament s'hagin dut a terme intervencions inadequades o amb materials inapropiats.

En qualsevol cas, les intervencions haurien de ser les mínimes necessàries per a la bona conservació de l'element, que s'ha de mantenir íntegrament, preservant el seu volum original i els elements que ho componen (varador, mollet, escales, baranes, balustrada, portes, xigres, etc.). Qualsevol intervenció que s'hi dugui a terme haurà de respectar els elements bàsics que defineixen les condicions volumètriques, estructurals, tipològiques i ambientals del bé. Per tant, no es podrà alterar el seu aspecte exterior ni modificar-se el volum, l'alçada, la profunditat o l'amplada. No podran modificar-se les obertures de les façanes excepte que les obres obeeixin a una restauració raonada per retornar la barraca a l'estat original. S'entén per estat original el del moment en què es genera la morfologia que motivà la seva catalogació.

Les actuacions de restauració no suposaran aportacions de reinvençió o nou disseny.

Es podrà modificar el volum dels mollets, únicament en altura, per fer front als increments de nivell de la mar per causa del canvi climàtic, i amb l'objectiu de garantir la conservació de l'ús de l'element com a zona d'accés a les embarcacions. Aquesta alteració del volum s'haurà de justificar adequadament i es realitzarà amb els mateixos materials i la mateixa tècnica constructiva emprada originalment en la construcció del mollet. La volumetria resultant no podrà minvar ni limitar l'accés a la barraca, ocultar les seves parts característiques o reduir les visuals cap al conjunt.

En línies generals, la conservació de les barraques passa per reforçar l'estructura portant (interior i exterior), ja que, en la gran majoria d'elles, la part superior forma el passeig de vianants, que en alguns trams ara està tancat per evitar accidents. A més, s'han de restaurar tots els elements complementaris, com les baranes i escales per descendir. Els mollets, molt afectats pels temporals dins el port des que es va dragar, també s'han de reforçar a l'igual que les portes de fusta que tanquen les barraques.

Els criteris en aquestes intervencions, s'atendran a l'article 41 de la llei 12/1998 del Patrimoni Històric de les Illes Balears. En general, caldrà tenir especial cura en mantenir les tècniques constructives i la tipologia de materials tradicionals, evitant substituir els elements de fusta i pedra del mateix lloc per materials aliens a aquestes construccions (fusteries metàl·liques, formigó,...). En quant als elements de menor entitat com portes, barreres o passamans de les escales, hauran de ser de fusta, seguint la tipologia original.

En quant al cromatisme, s'empraran sempre per als escars els colors tradicionals en blanc o ocres. Els elements de fusta com portes o passamans aniran pintats en colors tradicionals, sempre respectant el criteri que no hi hagi dos colors iguals en dues barraques contigües.

La coberta dels escars permet una lectura diferenciada i gairebé cronològica del conjunt respecte a la resta de zones urbanitzades. En tots els casos, i principalment en aquells en que la coberta dels escars està a nivell de carrer, la urbanització de l'espai públic ha de garantir la lectura dels conjunts d'escars com a unitat independent i reconeixible respecte de la resta de zona urbanitzada. La coberta dels escars no ha de quedar immersa com a part de la pavimentació del carrer sinó que s'ha de continuar entenent com a una coberta. Així mateix, no és admissible la col·locació de mobiliari urbà a les cobertes dels escars.

Els conjunts de barraques s'han de poder entendre com elements vinculats al port i a la mar i conservar el seu ús original. La utilització d'aquests elements o de la seva superfície de coberta per a usos privatis (terrasses, lloguer d'embarcacions,...) desvirtua la lectura i contemplació del bé. Els escars, i sobretot la seva coberta, tot i formar part físicament del conjunt del passeig, no s'han d'entendre ni utilitzar com a suport d'usos privatis i aliens al seu ús original que puguin interferir en la seva lectura o contemplació.

Les intervencions més modernes, que modificaren la configuració original de les barraques (o dels seus elements externs), així com la introducció de materials diferents als originals en successives reparacions, podran ser objecte d'estudi més específic i, si fos el cas, d'una intervenció més profunda i reversió de les parts inapropiades.

Les intervencions que vagin més enllà del simple manteniment, hauran de comptar amb la participació d'un equip interdisciplinari format per

tècnics competents, incorporant en cada cas especialistes en patrimoni històric i etnològic i, segons el tipus d'intervenció, restauradors.

7.2. Mesures de protecció i criteris d'intervenció al moll de sa Duana i varador de La Capella

Pel que fa al moll de sa Duana i al varador de La Capella, s'ha de garantir la seva conservació en el seu estat primigeni, admetent-se tan sols aquelles obres que estiguin encaminades a la seva consolidació, conservació i restauració, i en casos excepcionals, de recuperació d'algunes de les seves característiques originals.

Igual que en el cas de les barraques, al moll de sa Duana i al varador de La Capella les intervencions haurien de ser les mínimes necessàries per a la bona conservació de l'element, s'ha de mantenir l'estructura tipològica, volumetria i imatge. S'ha de preservar la totalitat dels elements que componen el moll i els varadors (de sa Duana –inclòs a l'àmbit del moll de sa Duana- i de la Capella), incloses les escales, rampes i empedrats. També s'han de reintegrar els norais o “moixes” de pedra que es varen retirar i refer les actuacions aïllades.

Els criteris en aquestes intervencions, s'atendran a l'article 41 de la llei 12/1998 del Patrimoni Històric de les Illes Balears. En general, caldrà tenir especial cura en mantenir les tècniques constructives i la tipologia de materials tradicionals, fet molt rellevant en aquest cas ja que el valor del bé rau, en bona mesura, en els materials i la tècnica emprada per a la seva construcció. S'evitarà introduir elements aliens, com el formigó.

Qualsevol intervenció a la zona del moll de sa Duana i del varador de La Capella, tant al seu volum com a l'empedrat superficial s'ha de fer des de la conservació integral del sistema constructiu original a base de l'encaix de pedres ben treballades pels mestres margers i l'ús de morters tradicionals. Les reparacions s'hauran de dur a terme seguint la mateixa tècnica constructiva original.

S'han d'utilitzar morters tradicionals i les juntes de l'empedrat han de respectar la junta natural de la pedra i han d'anar lleugerament rebaixades per ressaltar la textura de les pedres.

S'ha de tenir una previsió de pedres similars del lloc, sobretot volum i material, per a possibles substitucions de les pedres originals que puguin faltar. Qualsevol intervenció a la pedra s'ha de fer amb la mateixa tècnica constructiva i grau d'execució al nivell de l'obra actual, anant a cercar una junta encaixada, i executada per experts en el treball amb pedra.

Qualsevol canvi al suport de la base de l'empedrat o al sistema de fonamentació ha de contemplar el correcte drenatge de l'aigua de pluja que es pugui filtrar entre juntes i la preservació del sistema constructiu.

El conjunt s'haurà de reconstruir exactament com està avui en dia. Per aquest motiu, s'ha d'encarar la restauració amb metodologia arqueològica i de restauració-conservació de monuments, catalogant fotogràficament, desmuntant les pedres amb molta cura i enumerant-les per poder tornar a col·locar-les al seu mateix lloc.

En el cas del moll de la Duana i del varador de La Capella, tal i com passa amb les barraques, la conservació del bé s'ha de garantir no només des d'una vessant de conservació física, sinó també de conservació de la seva tipologia, que és la que garanteix el manteniment sostingut en el temps del seu ús original.

Per tal de garantir la seva conservació tipològica, l'ús del moll i dels varadors ha de seguir sent majoritàriament nàutic, quedant limitat sobre la superfície del bé la ubicació d'elements de mobiliari urbà o similar, i els usos privatis com terrasses de restauració, lloguers d'embarcacions, activitats d'esport nàutic, varada i dipòsits incontrolats d'embarcacions, etc. que alteren i descontextualitzen el bé, les visuals cap a aquest i la contemplació d'aquells valors que motiven la protecció del bé, com ara l'empedrat.

Així mateix, es limitarà també la ubicació al propi bé d'elements de senyalística i rètols publicitaris que atemptin contra els valors estètics i que impliquin una ruptura de l'estructura o la composició del propi bé així com un perjudici per a la contemplació i el gaudi ambiental del bé.

Les intervencions al moll i als varadors han de tenir en compte també la seva conservació tipològica.

S'ha de limitar i condicionar la disposició sobre la superfície dels molls d'instruments d'infraestructura portuària (grues, pantalans, benzineres, etc.) que puguin suposar una sobrecàrrega sobre l'estructura del moll, no dimensionada originalment per a aquestes sol·licitacions. Així mateix, l'ús d'aquest tipus d'elements, per les seves característiques i les substàncies que s'utilitzen (benzines, olis, ...), pot suposar la degradació dels materials que constitueixen el moll (carreus de marès, pedres,...)

En el context de protecció de la zona, els treballs a executar seran objecte del seu seguiment arqueològic per la retirada de l'empedrat històric i la seva posterior recol·locació per a la reposició de paviments.

7.3. Mesures de protecció de l'entorn

Com s'ha esmentat, amb la delimitació d'aquest entorn de protecció es pretén, en primer terme, una protecció física del bé, la qual anirà des dels aspectes constructius o estructurals fins a aquells més estètics.

L'altra de les funcions principals d'aquest entorn de protecció és la preservació de les visuals més properes del bé. Per tant, les actuacions en aquesta zona no podran prescindir de tenir en compte els aspectes de millora de les visuals que existien des d'aquest cap als voltants per dur a terme la seva funció original i la contemplació d'aquest conjunt des de l'entorn. Així, dins l'àmbit de l'entorn de protecció, no es podran dur a terme actuacions que no tinguin una relació apropiada amb el bé, ni totes aquelles que utilitzin materials o tècniques inapropiats.

La llei 12/98 tracta el tema dels criteris d'intervenció en els entorns de protecció dels béns d'interès cultural en el seu art. 41.3, assenyalant que el volum, la tipologia, la morfologia i el cromatisme de les intervencions en els entorns de protecció d'aquests béns no podran alterar el caràcter arquitectònic i paisatgístic de l'àrea ni pertorbar la visualització del bé. Així mateix, es prohibirà qualsevol moviment de terres que comporti una alteració greu de la geomorfologia i la topografia del territori i qualsevol abocament d'escombraries, runes o deixalles.

En tot cas, s'haurà d'estar al que assenyala la llei 12/98, del patrimoni històric de les Illes Balears, especialment en el seus articles 3 (col·laboració del particulars), 22 i 23 (protecció general dels béns del patrimoni històric i preservació de béns immobles), 24 (suspensió d'obres), 26 (deure de conservació), 27 (incompliment dels deures de conservació), 28 (reparació de danys), 29 (informes i autoritzacions), 31 (col·locació d'elements exteriors), 37 (autorització d'obres), 40 (llicències) i 41 (criteris d'intervenció en els béns d'interès cultural) i 45 (béns mobles inclosos en un bé d'interès cultural).

8. CONCLUSIÓ

Després d'estudiar la història i l'evolució del moll de la Duana i les barraques de Portocolom, podem plantejar que reuneixen una sèrie de valors:

- Valor històric, social i etnològic, ja que el moll de la Duana representa un testimoni de la importància que va tenir Portocolom com a port comercial al segle XIX, sent el port més important de Llevant i un dels més importants de Mallorca, fins i tot, capdavanter en el referent a l'exportació de vi. Actualment, tot i que el port ha perdut el seu ús com a port comercial, manté el seu ús com a port de pescadors i d'embarcacions recreatives. Així mateix, als molls encara es conserven alguns dels seus usos originals, com les tasques de reparació i assecat de xarxes i l'amarrament de barques de pesca.

El conjunt format pel moll de sa Duana i les barraques està format per una sèrie de construccions vinculades a una forma de vida determinada, a la cultura i a les activitats tradicionals del poble de les Illes Balears que mereixen ser preservades pel seu valor etnològic.

La importància de les barraques (escars) rau en el seu entorn marítim ja que és el principal exponent de marina tradicional, amb una flota bastant nombrosa d'embarcacions de fusta.

- Valor i singularitat a nivell arquitectònic i constructiu, ja que el moll de la Duana ha conservat gairebé intacta la seva configuració constructiva original, i constitueix un dels millors exemples a les illes de l'enginyeria amb pedra pròpia de l'obra civil del segle XIX, prèvia al descobriment del formigó armat.

Així mateix, cal destacar l'excel·lent treball de la pedra que els mestres picapedrers de l'època feren, sent un magnífic exemple d'una feina molt encaixada de *capserrat*.

Per altra banda, la utilització per a la construcció del moll de pedres provinents de les navetes pre-talaiòtiques dels Clossos de Can Gaià, el poblat més antic de la zona (1700 aC), reforça l'interès històric del conjunt.

- Valor com a conjunt i paisatge portuari, ja que tot el conjunt, moll i barraques, dona a Portocolom una imatge pràcticament intacta d'un port de costa pre-turístic, que mereix una especial conservació.

De les característiques fins ara descrites hem entès doncs, que no es podien deixar de tenir en compte els valors culturals contemplats a la Llei 12/98, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears, els quals fan que aquest element sigui mereixedor de la màxima protecció que atorga la citada llei, és a dir, la de Bé d'Interès Cultural.

Entre les diferents categories que ofereix la llei, una vegada realitzats els estudis pertinents, i segons la informació que fins al moment s'ha disposat, entenem que la figura que millor s'ajusta a les característiques d'aquest element és la de Lloc d'Interès Etnològic, tal i com apareix definida a l'article 5 d'aquesta llei, atès que es tracta de construccions vinculades a la forma de vida, la cultura i les activitats tradicionals de pesca i esbarjo de l'illa de Mallorca.

En resposta a les sol·licituds rebudes, podem concloure que:

1. Quant al nucli antic de Portocolom, atenent que els edificis i els carrers més representatius de la imatge marítima històrica del port ja gaudeix de la protecció derivada de la inclusió al Catàleg municipal, nivell de protecció que ja garanteix la preservació de les característiques tipològiques i formals del conjunt, per la qual cosa no procedeix la seva declaració ni com a BIC ni com a BC.

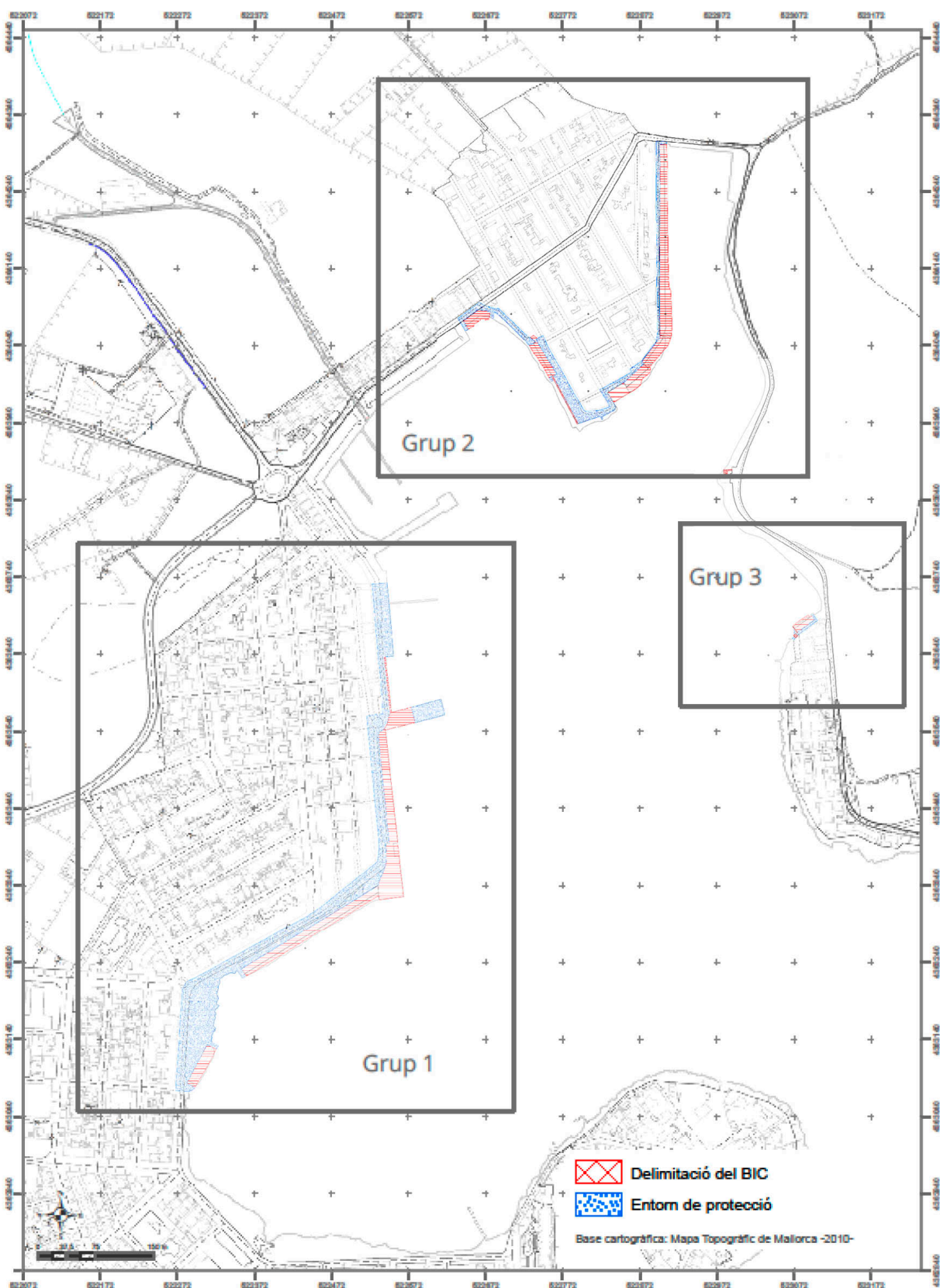
2. Proposam la incoació de Bé d'Interès Cultural, amb categoria de Lloc d'Interès Etnològic, del conjunt de les barraques (escars) i els molls de Portocolom (Felanitx), amb la delimitació de BIC i de l'entorn de protecció que figura a la documentació gràfica adjunta.

ANNEX II

Planimetria

Declaració com a Bé d'Interès Cultural del Conjunt de Barraques (Escars) i Molls de Portocolom amb la categoria de "Lloc etnològic"

Declaració com a Bé d'Interès Cultural del Conjunt de Barraques (Escars) i Molls de Portocolom amb la categoria de "Lloc etnològic"
- Grup 1a-

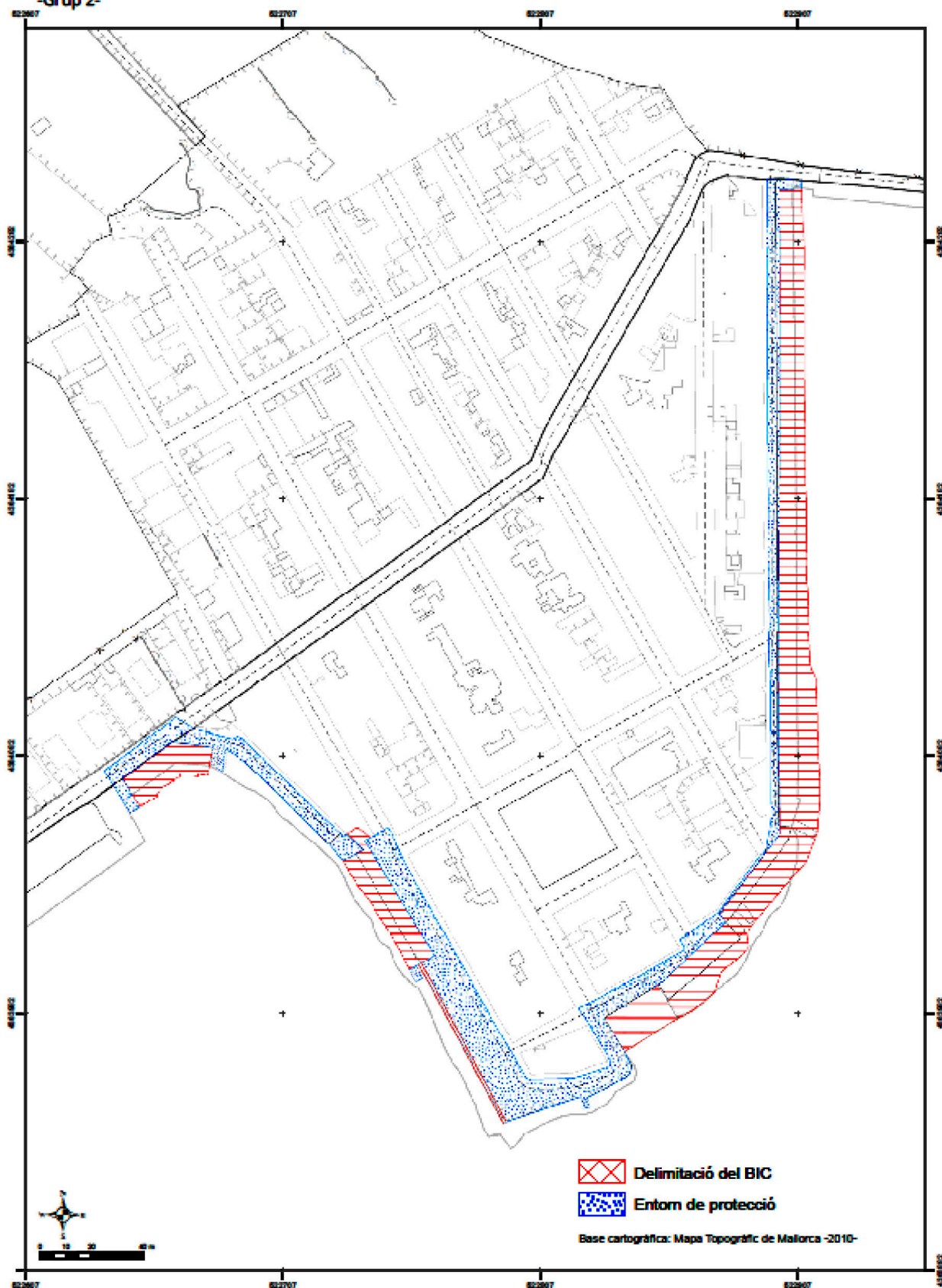

Declaració com a Bé d'Interès Cultural del Conjunt de Barraques (Escars) i Molls de Portocolom amb la categoria de "Lloc etnològic"
- Grup 1b-

Declaració com a Bé d'Interès Cultural del Conjunt de Barraques (Escars) i Molls de Portocolom amb la categoria de "Lloc etnològic"

-Grup 2-

Declaració com a Bé d'Interès Cultural del Conjunt de Barraques (Escars) i Molls de Portocolom amb la categoria de "Lloc etnològic"

-Grup 3-

